

Jellingsten. Her står ikke, at kong Harald samlede alt Danmark (s. 29 og 31). Indskriften siger bl.a., at han »vandt sig Danmark al«, og det er jo en anden sag, ifald Danmark allerede var samlet. Hvad angår jernudvinding i Jylland, så er der ganske rigtigt massive vidnesbyrd om tidlig jernudvinding her. Men foreløbig peger alle dateringer på tiden fra omkring Kristi fødsel til omkring år 600, eller på middelalderen. Der er endnu ingen fund fra vikingetiden. Det udelukker naturligvis ikke, at der var jernudvinding i Danmark i den tid, men det er en gængs teori, at meget jern i vikingetiden blev importeret fra Norge og Sverige. Der kendes masser af jernudvindingspladser fra perioden.

Stig Jørgensen er langt fra den første, der har søgt Danmarks »begyndelse«, og som har villet se Harald Blåtand som den første, der samlede riget, altså rigets grundlægger, og set Jelling som en art hovedstad (Harald Blåtands store mindesmærker gør fortsat deres virkning). Nogle af Stig Jørgensens argumenter og forklaringer er nye, men efter min mening er de ikke overbevisende. Hans kendskab til historisk og arkæologisk forskning, og til kilder og litteratur er utilstrækkeligt. Det gælder bl.a. også kendskab til de frankiske skriftlige kilder, og til den litteratur, der argumenterer for et samlet Danmark allerede fra vikingetidens begyndelse eller før.

For fagfolk har denne bog ingen særlig interesse, og det kan undre, at den er udgivet af Aarhus Universitetsforlag.

Elsie Roesdahl

Kvinnors Rosengård. Medeltidskvinnors liv och hälsa, lust och barnafödande. Föredrag från nordiska tvärvetenskapliga symposier i Århus aug. 1985 och Visby sept. 1987 utgivna av Hedda Gunneng, Beata Losman, Bodil Møller Knudsen, Helle Reinholdt. Skriftserie från Centrum för kvinnoforskning vid Stockholms Universitet nr. 1. Stockholm 1989. 211 s., med enkelte plancher og illustrationer.

Kvinnors Rosengård hedder denne symposierapport, der rummer foredrag fra de to nordiske symposier »Kvindens Rosengård« og »Kvindens Urtegård«. Temaerne for de to møder lå så nær hinanden, at det var oplagt med en fælles udgivelse, og resultatet er en lille, stofmættet, indbydende bog om middelalderkvindens seksualitet, børnefødsler, om medicinsk praksis samt om forestillingerne om kvinders biologiske funktioner.

I Niels Henrik Holmqvist-Larsens artikel bliver der gjort rede for betydningen af ordet Rosengård under gennemgangen af det danske, gynækologiske 1500-tals ms, udgivet under dette navn. Det er hovedsageligt en gengivelse af den tyske håndbog »Der Schwangern Frawen und Hebammen Rosegarten« af E. Rösslein. Måske hentyder ordet til en have, i betydning af et aflukket sted, som var kvinders eget. Andetsteds i bogen tolkes det klart som en omskrivning for det kvindelige kønsorgan.

Foredragene er samlet i fire afsnit: Idétraditioner, Skeletternes vidnesbyrd, Kvindens virkelighed og Middelalderen fortsætter. I første afsnit beretter etnologen Denise Malmberg om medicinske og kirkelige opfattelser af menstruationen, og viser, hvor påvirkede disse var af antikkens teorier om kvinden. Kvinder

blev gjort kropsligt og intellektuelt upålidelige og kunne derfor fratages ansvaret for egne handlinger. Filologen Helga Koch præsenterer Hildegard af Bingens syn på sundhed og sygdom som noget aktuelt i dag, fordi denne 1100-tals kvinde så naturen og mennesket som led i den store økologiske sammenhæng. Historikeren Hedda Gunneng præsenterer Thomas Aquinas konceptionslære og psykologen Ruth Rajamaa skriver om jomfrueligheds- og kyskhedsbegrebet i »Jomfruspejlet« fra 1100-tallet.

I andet afsnit forsøger antropologen Berit Sellevold at få skeletfund fra middelalderen til at give oplysninger om middelalderkvinders helbredstilstand og om dødelighed i forbindelse med svangerskab og fødsel. Selvom resultatet er magert er det en fornøjelse at følge disse omhyggelige, nøgterne undersøgelser.

Litteraturhistorikeren Else Mundal og religionshistorikeren Gro Steinsland har sammen skrevet om kvinder og medicinsk magi. Her vises mænds og kvinders roller inden for denne branche, den skiftende opfattelse af magi i hedensk og kristen tid. Else Mundal gør i en anden artikel rede for praksis i forbindelse med barneudsættelse. Religionshistorikeren Karen Glente diskuterer, hvor meget Jacques Fournier's inkvisitionsregister, grundlaget for den berømte »Montaillou« af Le Roy Ladurie, kan bringes til at sige om kvinders seksualitet. Historikeren Beata Losman skildrer kvinders seksualitet og fødsler på baggrund af mirakelberetninger, bl.a. om Birgitta af Vadstena. Det viser sig, at i disse tekster opfattes kvinders seksualitet ikke som noget galt, men som en god og naturlig ting. Ruth Rajamaa slutter tredje kapitel om kvinders virkelighed med en analyse af sundhed og sygdom blandt munke og nonner i Vadstena kloster ud fra klosterreglen, arkæologiske fund og klosterdagbogen.

Til sidst trækkes læserne frem mod nutiden. Etnologen Inger Lövkrona forsøger på retrospektiv vis at finde udsagn om middelalderlige sociale forhold, her situationen i forbindelse med fødsel, ved at analysere »sagner«, eventyr, om »Den havande grodan och bondhustrun«. Hvor meget tør man slutte fra disse langt senere nedtegnede historier? Juristen Beth Grothe Nielsens »Fødsler i dølgsmål er ikke kun historie« giver et kyndigt vue over dette samfunds- og kvindeproblem fra middelalder til i dag. I sine teoretiske overvejelser argumenterer Grothe Nielsen for, at hendes fundament, den materialistiske teori, nødvendigvis må suppleres med en feministisk for at være brugbar.

Tilsammen belyser artiklerne det valgte tema fra mange vinkler, gennem mange forskellige kildetyper og med forskelligt teoretisk grundlag. Forfatterne med hver deres faglige udgangspunkt må have haft spændende diskussioner på tværfagligt niveau. For en læser er samlingen inspirerende og informerende. Den viser, hvor megen viden om kvinder, der kan hentes frem af nordiske kilder, når viljen og den faglige dygtighed er til stede. Udgivelsen er forbilledlig for en symposierapport: korte, præcise artikler med tilføjede noter, bibliografier, summaries på engelsk og forfatterpræsentation. Alt samlet i en lille sag, der kun lider af en skavank: det tætte tryk kræver gode øjne.

Nanna Damsholt